

ŻYWOT MANIEGO

(*Kephalaia* rozdz. I 9, 15 – 16, 31; LXXVI 183, 11 – 188, 29)

WSTĘP

Wśród pism manichejskich w języku koptyjskim znajduje się kodeks opatrzoney tytułem *Rozdziały Mistrza* (ⲚⲒⲘⲉⲢⲉⲗⲁⲓⲟⲛ ⲈⲓⲢⲒⲤⲁⲗ), zachowany w zbiorze w Berlinie pod sygnaturą *P. Berol. 15996*¹. Kodeks ten jest popularnie nazywany *Kephalaia I*, w przeciwieństwie do tzw. *Kephalaia II*, czyli kodeksu znajdującego się w Chester Beatty Library w Dublinie, opatrzonego sygnaturą cod. C. Tytuł kodeksu *Kephalaia I* pozwala przypuszczać, że zawiera ona wypowiedzi (*ipsissima verba*) Maniego – jego *logia*². Kodeks Berliński został tylko częściowo opublikowany³; *Kephalaia I* nie należy do kanonu pism manichejskich, jest jednakże uważany za jedno z najważniejszych źródeł, gdyż pochodzi z okresu bezpośrednio następującego po śmierci Maniego (ok. 216-276), a więc jest chronologicznie pierwotne: zawiera zatem najwcześniejsze źródła do zrozumienia doktryny manichejskiej⁴. Tekst *Kephalaia* jest katechezą skierowaną do adeptów wspólnoty manichejskiej: jest komentarzem do objawienia doktryny Maniego, służącym jako pomoc dydaktyczna do nauczania katechumenów. Każdy rozdział posiada podobną strukturę: uczeń lub przeciwnik zadaje pytanie Maniemu, na które ten odpowiada; rozdział kończy się następnie podsumowaniem wyłożonej nauki, modlitwą ku czci Maniego oraz dziękczynieniem⁵. Bywało też jednak, że rozdział rozpoczynał się bezpośrednio wykładem dogmatycznym Maniego. Autor *Kephalaia* nie relacjonuje autentycznych

¹ Na przełomie roku 1931 i 1932 C. Schmidt nabył na rzecz Ägyptisches Museum w Berlinie kodeks odnaleziony w Madinat Madi w okolicach Fayum.

² Por. G. Gnoli (a cura di), *Il manicheismo*, vol. I: *Mani e il Manicheismo*, Forigliano 2003, 132.

³ Por. H.J. Polotsky – A. Böhlig (hrsg.), *Kephalaia I*, 2. Hälfte [Lieferung 11-12, Seite 244-291], Stuttgart 1966; W.P. Funk (hrsg.), *Kephalaia I*, 2. Hälfte [Lieferung 13-14, Seite 291b-366], Stuttgart 1999; tenże (hrsg.), *Kephalaia I*, 2. Hälfte [Lieferung 15-16], Stuttgart 2000; tenże (hrsg.), *Kephalaia I*, 2. Hälfte [Lieferung 17-18], Stuttgart 2004.

⁴ Por. Gnoli, *Il manicheismo*, s. 142.

⁵ Por. tamże, s. 142.

wydarzeń. Są one fikcją literacką. Treści doktrynalne stanowią główną część tego dzieła manichejskiego. Dominuje temat uwolnienia boskiej substancji uwięzionej w złej materii, permanentnej walki pomiędzy Dobrem i Złem, organizacji panteonu manichejskiego, a także roli poszczególnych boskich hipostaz. Natura ludzka, w ujęciu manichejskim dualistyczna, odpowiadająca strukturze makrokosmosu, znajduje się w centrum rozważań antropologicznych i soteriologicznych. Dzieło mało wspomina o relacjach pomiędzy Wybranymi a Słuchaczami. Praktycznie brakuje informacji o charakterze historycznym. Jedynie tłumaczone niżej rozdziały I i LXXVI przekazują nam treści historyczne o życiu i działalności Maniego.

Rozdz. I: O przybyciu Apostoła. Zgodnie z ogólnie przyjętą w dziele konwencją, rozdział I rozpoczęło pytanie uczniów Maniego w sprawie jego działalności, przybycia na ziemię, jego podróży misyjnych w różnych krajach, które odbył przed założeniem kościoła manichejskiego (9, 15-22). Mani jest tutaj zwany Apostołem, nie Prorokiem. Być może występowanie tego tytułu znajduje swoje wyjaśnienie w środowisku, w którym dzieło zostało zredagowane i do którego zostało skierowane. W całym I rozdziale wszyscy Prorocy przed Manim, łącznie z Jezusem, są zwani apostołami albo boskimi wysłańcami⁶. Tytuł „apostoł” jest ściśle związany z tradycją wspólnot judeochrześcijańskich, wśród których Mani wzrastał i do których subachmimski tekst był skierowany. Mani, na wzór Chrystusa, zaczął odpowiadać na zadaną kwestię w formie przypowieści (9, 24-34). Sukcesja apostołów, proroków porównana jest do cyklu zasiewu i zbioru. Apostołowie są rolnikami, którzy sieją i zbierają plon. Ich wspólnoty wybranych i wiernych są przedstawione jak plon, jako zbiór. Są porównani do dwóch miesięcy z kalendarza koptyjskiego, w którym rolnicy nad Nilu zbierali swoje plony: parmouti (9 IV – 8 V) i paopi (11 X – 12 XI). Boskie posłannictwo czyni ludzkość wolną od ciała, umieszcza ją w świecie transcendentnym, pozbawionym materii zdominowanej przez demony. Wyzwolenie z materii stanowi główny element doktryny manichejskiej. Według niej szczególne znaczenie posiadają praktyki ascetyczne, których realizacja pozwala boskiej substancji-Światłości, wyzwolić się od Ciemności, i zamieszkać na Ziemi Światłości Nieskończonej (10, 15-34). W dalszej części (11, 1-13) tekst jest bardzo zniszczony i trudno jest w pełni zrozumieć jego sens. Wydaje się, że po przyjsciu Apostoła (Maniego) ci, którzy w niego uwierzyli, umocnieni nauką, będą mogli głosić misję wśród ludzi, którzy żyją w niewiedzy⁷. Dalej Mani opowiada, w jaki sposób podróżuje, aby głosić zbawczą misję. Porównuje swoją działalność do pracy rolnika oraz kupca podróżującego w celach handlowych. Zdaje się informować, że w celach misyjnych przemierzał morskie

⁶ Por. tamże, s. 376.

⁷ Por. tamże, s. 378.

i lądowe szlaki handlowe (11, 16-17). W dalszej części przytaczanej przypowieści wspomina o „owocach poczętych z niego”, czyli o owocach z drzewa. Poprzez ten rodzaj literacki zdaje się wyjaśniać motyw ciągłości i cykliczności przybywania proroków na ziemię; drzewo nigdy nie jest pozbawione do końca owoców, gdyż, gdy dojrzałe są zrywane, pojawiają się nowe. Ludzkość rodzi ciągle nowych potencjalnych wiernych⁸.

„Kiedy Apostoł [...] syn Noego” (12, 1-12); okresowe przybywanie Apostoła na ziemię zabezpiecza pewne zbawienie dla wspólnoty, którą założył, jak również i dla tych, które powstaną w wyniku działalności innych wysłanników. Cykliczne ukazywanie się boskiej istoty w różnych ludzkich postaciach jest jedną z form tak zwanej doktryny o „prawdziwym proroku” (ὁ ἀληθὴς προφήτης), która, zdaniem Epifaniasza z Salaminy, występuje w grupie Elkazaitów⁹. Doktryna ta znana była również w literaturze pseudoklementyńskiej¹⁰. Według tej doktryny Apostoł Światłości objawił się okresowo w postaci ludzkiej w różnych miejscach i czasach, aby głosić naukę światu. Mani wymienia również postaci biblijne (Seta, Enosza, Enocha, Sema) i pozabiblijne (Budda, Zoroaster). Każdy z nich przeżył „wstąpienie do niebios” (ἡ ἀσπαιγή), podczas którego dostąpili ezoterycznego poznania, a potem nauczali grupy swoich uczniów. Ponadto mieli własną ręką spisać swoje objawienia. Dlatego Mani ich uważa za autentycznych proroków¹¹. Szczególną uwagę poświęca Mani osobie historycznej Jezusa Chrystusa. Fakt ten zdaje się potwierdzać, że tekst ten został skierowany do chrześcijan. Mani przedstawił pokrótce aspekt soteriologiczny życia Jezusa, poświęcając głównie uwagę Jego niesprawiedliwemu osądowi i męce. Przyjmując, że tekst *Kephalaia* powstał wkrótce po męczeńskiej śmierci Maniego, autor poświęca tak wiele uwagi cierpieniu i męce Chrystusa. Zdaje się przez to akcentować podobieństwo ostatniego etapu życia Maniego do losów Jezusa, a tym samym uwiarygodnić posłannictwo i naukę manichejską w oczach chrześcijan: Jezus jest traktowany przez uczniów Maniego jako „Syn Wielkości” (ΠΩΡΕ ΠΗΝΤΙΑΣ), to jest jako Syn Boży, a Mani, jak Paweł z Tarsu, jest jego Apostołem¹². Jezus jest Panem (ΠΧΟΙΣ), Synem Bożym (ΠΩΡΕ ΠΠΝΟΥΤΕ) (13, 1). Po trzech dniach od haniebnej śmierci zmartwychwstał, ukazał się swoim uczniom i głosił naukę. W tekście pojawia się także postać Pawła z Tarsu

⁸ Por. tamże.

⁹ Por. *The Panarion of Epiphanius of Salamis*. Books II-III (Sects 47-80 = De fide), 33 I 53, 1, 8, ed. and transl. F. Williams, Leiden – New York – Köln 1994, 70-71 i 270-271, PG 41, 665-677 i 960-961, GCS 31, 314-316; zob. Hippolytus, *Refutatio omnium Haeresium* IX 13, 1 – 17, 2, GCS 26, 29; A.F.J. Klijn, *Elcesaiti*, DPAC I 1128-1129.

¹⁰ Por. H.J.W. Drivers, *Adam and the True prophet in the Pseudo-Clementines*, w: *Loyalitätskonflikte in der Religionsgeschichte. Festschrift von Carsten Colpe*, ed. C. Elsas – H.G. Kippenberg, Würzburg 1990, 314-323.

¹¹ Por. J.C. Reeves, *Heralds of That Good Realm, Syro-Mesopotamian Gnosis and Jewish Tradition*, Leiden 1996, 5-17.

¹² Por. E. Rose, *Die manichäische Christologie*, Wiesbaden 1979, 30-31.

jako jednego z tych proroków, którzy mieli wizje i objawienia (13, 19-20). Postać Pawła odgrywała ważną rolę w myśli manichejskiej. W przeciwieństwie do Elkazaitów, którzy wykluczyli pisma Pawła spośród swojego kanonu, Mani umieścił go wśród swoich poprzedników jako znak odcięcia się od wspólnoty ojca¹³. Po odejściu apostoła Pawła ludzkość ponownie weszła w niewolę grzechu, odchodząc od zachowywania prawa Bożego (13, 23-24). I wtedy miał przybyć „człowiek sprawiedliwy i prawy” (13, 30-31). Badacze spierają się co do jego tożsamości, ale większość uważa, że jest tu mowa o Marcjonie, Bardesanesie, czy Elkazaju¹⁴. Paraklet obiecany przez Jezusa miał objawić się Maniemu.

Wybór terminu „Paraklet”, który występuje w Ewangelii J 14, 26 i 15, 26, potwierdza, że tekst ten był skierowany do chrześcijan. Po raz kolejny autor wspomina o „przybraniu ciała przez Kościół”, czyli upadku w grzech, a także o „wypełnieniu czasu wyzwolenia dusz”. Miało to nastąpić w miesiącu parmouti, w „latach Artabana”. Mani miał urodzić się właśnie w tym miesiącu za panowania Artabana. Zatem tym, kto przynosi „wyzwolenie,” jest Mani¹⁵. Początek misji Maniego jest określony na czas panowania Artarksesa. Źródła biograficzne Maniego wspominają, że pierwsze objawienie otrzymał w wieku 12 lat, w roku 539 ery babilońskiej, czyli w roku 229. Był to trzeci rok panowania tego władcy, który zatem zasiadł na tronie w 226 roku¹⁶. W dalszej części autor przedstawia treść objawienia, które miał otrzymać Mani (15, 1-19). W związku z tym przedstawia główne elementy doktryny manichejskiej: podział ontyczny na sferę Światła i Ciemności, atak Ciemności na królestwo Światłości, proces zmieszania i uwięzienia cząstek Światłości w złej materii, a następnie proces oddzielania tychże cząstek, co w terminologii manichejskiej oznacza zbawianie. Ważnymi elementami w tym procesie są tak zwane statki, czyli Słońce i Księżyc. Księżyc podczas pierwszych piętnastu dni przyjmuje Światłość oczyszczoną, aby potem wysłać ją Słońcu w następnych piętnastu dniach¹⁷. Paraklet objawił Maniemu tajemnice dzieła zbawienia, dzieła misyjnego (apostołowie posłani na świat), oraz dzieła Kościoła manichejskiego z Wybranymi, Słuchaczami, Katechumenami i grzesznikami. Mani zaczął głosić naukę w ostatnich latach panowania Artarksesa (226-240). Udaje się on

¹³ Por. J. Ries – F. Decret – W.H.C. Frend – M.G. Mara, *Le epistole paoline nei manichei, i donatisti e il primo Agostino*, Roma 1989.

¹⁴ Por. J. Ries, *Aux origines des doctrines de Mani: l'apport du Codex Mani*, „Le Muséon” 100 (1987) 283-295; zob. także A. Böhlig – H.J. Polotsky, *Gnosis, III: Der Manichäismus*, Zurich – München 1995, 318; E.B. Smagina, *Die Reihe der manichäischen Apostel in den koptischen Texten*, w: *Studia Manichaica II. Internationaler Kongress zum Manichäismus* (6.-10. August 1989), hrsg. G. Wießner – H.J. Klimkeit, Wiesbaden 1992, 356-366.

¹⁵ Por. Gnoli, *Il manicheismo*, s. 383.

¹⁶ Por. S.H. Taquizadoch, *The early Sasanians*, „Bulletin of the School of Oriental and African Studies” 11 (1943) 23-27.

¹⁷ Por. Gnoli, *Il manicheismo*, s. 384.

bezpośrednio na wschód Imperium Sasanidów. Według Kodeksu Kolońskiego (144, 1-145, 16) Mani prawdopodobnie wsiadł na statek w porcie Farat, w Messeni¹⁸. Miał żeglować wzdłuż wybrzeży Persji do miasta Deb w Turan, blisko ujścia rzeki Indus. Pierwsza podróż do Indii została przedstawiona w tłumaczonym niżej rozdziale LXXVI *Kephalaia*. Prawdopodobnie mówiąc o dokonanych w Indiach „dobrym wyborze”, wspomina o założonej wspólnocie manichejskiej. Według M. Tardieu, Mani przebywał w Indiach nie dłużej niż dwa lata¹⁹. W roku śmierci Artarksesa, po zajęciu tronu przez Szapura, Mani powrócił do Babilonii (lata 241-242). Następnie wspomina o kilkakrotnych audiencjach, jakich udzielał mu nowy władca Szapur (15, 31-34). Według M. Tardieu, pozostawał on na dworze królewskim od roku 250 do 255²⁰. W tym okresie miał zredagować *Szapurakan* i przemierzyć w celach misyjnych liczne tereny należące do Imperium. Następnie miał udać się na północ Imperium Sasanidów, na tereny graniczące z Pontem (16). Następnie, jak twierdzi M. Tardieu, odwiedził świeżo założone wspólnoty w Adiabene i Beth²¹. Mani niesie swoje orędzie na cały świat, we wszystkie strony świata. Działalność misyjna Maniego zdaje się przewyższać rozmachem i zasięgiem działania takich misjonarzy, jak Zoroaster, Budda czy Jezus. Mani chce się jeszcze bardziej odróżnić od poprzedników tym, że własnoręcznie spisał otrzymane objawienie w różnych księgach. Uchronić to miało doktrynę przed zniekształceniem i zafalszowaniem, które, jego zdaniem, zdarzyło się w przypadku przekazu orędzia Chrystusa²². Skutkiem nauczania Maniego było to, że „umysł (NOYC) ich został oświecony”, czyli otrzymali objawienie, stając się „Nowymi Ludźmi”²³. *Nous* w manicheizmie bywa utożsamiany z Ojcem Wielkości²⁴.

Rozdz. LXXVI: O panu Manim, jak przybył. Dane historyczne wydarzeń, które są opisane w tym rozdziale, nie odpowiadają ściśle danym z rozdziału I ani ze źródeł orientalnych. Elementy biograficzne zdają się być zmieniane z powodów propagandowych²⁵. Autor tekstu położył tu akcent na moc sprawczą słowa Maniego, oraz na liczne przeszkody, których doświadczył prorok podczas wypraw misyjnych. Podkreślił zasięg misji Maniego w przeciwieństwie do poprzedników. Po powrocie z wyprawy misyjnej do Indii, Persji i Mesenii, Mani prze-

¹⁸ Por. C. Römer, *Manis frühe Missionreisen nach der Kölner Manibigraphie. Textkritischer Kommentar und Erläuterungen zu p. 121 – p. 192 des Kölner Mani-Kodex*, Opladen 1994.

¹⁹ Por. M. Tardieu, *Il manicheismo*, Cosenza 1988, 100.

²⁰ Por. tamże, s. 102.

²¹ Por. tamże, s. 103.

²² Por. Gnoli, *Il manicheismo*, s. 387.

²³ Por. A. van Tangerloo (ed.), *The Manichean NOYΣ. Proceedings of the International Symposium organized in Lovain from 31 July to 3 August 1991*, Lovanii 1995.

²⁴ W *Keph. XX 19'20*: „Nous jest ojcem, który zamieszkuje w Wielkości, który jest doskonały w eonach Światłości”.

²⁵ Por. Gnoli, *Il manicheismo*, s. 389.

bywa w stolicy królestwa Seleucydów, Ktezyfoncie (183, 13-23). Pobyt miał miejsce wkrótce po koronacji króla Szapura. Król wzywa kilkakrotnie Maniego, aby z nim rozmawiał. Świadczyłyby to, że władca darzył uznaniem proroka. Po powrocie jeden z uczniów wspólnoty manichejskiej – Aurades, zwraca się z dziwną prośbą: chce, aby Mani dokonał bilokacji. Ta prośba zdaje się być umotywowana tęsknotą wspólnoty za Mistrzem, gdy ten przebywał na królewskim dworze (183, 23-33). Mani twierdzi, że jest on jedynym, niepowtarzalnym prorokiem, któremu zostało udzielone objawienie. I głoszenie prawdy nie jest łatwe, gdyż wielu przeciwstawia się w różnoraki sposób działalności Maniego (184, 1-19). Następnie informuje uczniów o odbytych podróżach (184, 20-33), a potem udaje się do Indii, prawdopodobnie w okolice Turan, w ostatnich latach panowania Artaksesa (Ardaszira), jak wskazuje tekst *Kephalaia I*. Źródło to informuje o zakładaniu w Indiach wspólnot manichejskich. Tychże wiadomości nie potwierdza *Kephalaia LXXVI*. Mani wspomina o prześladowaniach, których doznał z rąk stojących wysoko w strukturze społecznej Indii. Wymienia przy tym różne urzędy, które trudno zidentyfikować w aparacie politycznym Wschodu. Być może stanowiska te służyły jako metafora²⁶. Następnie wzmiankuje o podróży misyjnej do Mesenii oraz głoszeniu nauki manichejskiej (186, 1-19)²⁷. Następnie przeszedł przez Babilonię południową i udał się na północ. Nie ma żadnej wzmianki o spotkaniu z królem Szapurem, o czym wspomina *Kephalaia I*. Innymi miastami na szlaku Maniego mogły być Seleucja i Ktezyfont (186, 19-31)²⁸. W południowej Mezopotamii mógł spotkać grupy judeo-chrześcijańskie oraz przywódców religii zaratusztriańskiej. Rozmowa ta, być może, była echem dysputy, jaką toczył z Manim biskup mezopotamski Archelaos²⁹. Z Babilonii udał się do kraju Partów i do Adiabeny, czyli ziem graniczących z terenami imperium rzymskiego. Po wysłuchaniu nauki Maniego uczeń wyraził zachwyt nad jej treścią, radość z jej istnienia, dzięki której wszyscy mogą żyć według niej.

WYDANIA TEKSTU

Kephalaia I, 2 Hälfte. Lieferung 11-12, hrsg. A. Böhlting; Lieferung 13-14, 15-16, 17-18, hrsg. W.P. Funk, Stuttgart 1966, 1999, 2000, 2004, Manichäische Handschriften der Staatlichen Museen Berlin I.

S. Giversen, *The Manichean Coptic Papyri in the Chester Beatty Library*, I. *Kephalaia*, Facsimile Edition, Cahiers d'Orientalisme 14, Genève 1986.

²⁶ Por. tamże, s. 390.

²⁷ O tej wyprawie wspomina również Kodeks Koloński, por. L. Koenen – C. Roemer, *Der Kölner Mani-Kodeks. Abbildungen und diplomatischer Text* (Papyrologische Texte und Abhandlungen 35), Bonn 1985, 140' 4-7.

²⁸ Por. Gnoli, *Il manicheismo*, s. 391.

²⁹ Por. tamże, s. 392.

I. Gardner, *The Kephalaia of the Teacher*, Leiden – New York – Köln 1995.

PRZEKŁADY NOWOŻYTNE

Angielskie:

I. Gardner, *The Kephalaia of the Teacher*, Leiden – New York – Köln 1995.

H. Browder, *Coptic Manichean Kephalaia of the Teacher* (Selections), w: V.L. Wimbush (ed.), *Ascetic Behavior in Greco-Roman Antiquity. A – Sourcebook*, Minneapolis 1990, 187-212.

Francuskie:

N. Bosson, *Des deux royaumes du „premier temps”* (Kephalaia VI, VII, XXI, XXV, XXVII, LXIII, LXXIII de Mani en version française), „Le Muséon” 108 (1995) 1-38.

Niemieckie:

A. Böhling – W.P. Funk, *Kephalaia* I, 2. Hälfte. Lieferung 11-12, 13-14, 15-16, 17-18, Stuttgart 1966, 1999, 2000, 2004, Manichäische Handschriften der Staatlichen Museen Berlin I.

BIBLIOGRAFIA

G.B. Mikkelesen, *Bibliographia Manichaica. A comprehensive Bibliography of Manicheism through 1996*, Corpus Fontium Manichaeorum. Subsidia I, Turnhout 1997;
W. Myszor, *Manichejskie pisma*, SWPW 146-149 (bibliografia).

PRZEKŁAD*

19, 15 – 16, 31: O przybyciu Apostoła. Pierwszy rozdział³⁰ jest ten, w którym jego uczniowie pytali go o jego apostołat i o jego przyjście na świat oraz w jaki sposób się to stało [...] o jego chodzeniu z miasta do miasta, z kraju do kraju, w jaki sposób został posłany [...] najpierw, zanim jeszcze wybrał swój kościół. Apostoł powiedział im: I [...] lecz ja wam to wyjaśnię [...]. O, moi umiłowani, wszyscy apostołowie, którzy byli posłani do świata w każdej epoce³¹, przypominają (są podobni) do chłopów³², gdy ich kościoły, które oni wybrali, są jak miesiące parmuoti i paopi. I tak jak parmuoti nie trwa przez wszystkie miesiące

* Przekładu dokonano z tekstu koptyjskiego wydanego przez Hugo Ibschera, *Kephalaia*, Stuttgart 1940, ss. 9, 15 – 16, 31 i 183, 13 – 188, 29.

³⁰ *Keph.* 9' 15: ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ.

³¹ *Keph.* 9' 25: ΚΑΤΑ ΣΑΠ, dosł. „według czasu”.

³² *Keph.* 9' 26: ΑΓΝΟΥΜΕΥΕ.

roku [...] we wszystkich ich. Lecz okres³³ [...] dla niego samego [...] ponieważ oni znają [...] jego warzywa. Okres, w którym zbiera się warzywa [...] i [...] okres [...] one rosną i dojrzewają, aby być zebrane [...] w paopi. Z pewnością ów chłop [...] parmuti, gdy on przyjdzie i tam zasieje w nim ziarno [...] zboże [...] lecz on się zatroszczy³⁴ od początku [...] jego nasiona i wszystko, o co się troszczy. Gdy zaś nadejdzie dzień zbioru w roku³⁵ i jego owoc jest gotowy³⁶, aby być zebrany, rolnik wychodzi i zbiera. Również i ogrodnik od początku [...] on zwykle troszczy się o swoje owoce i je uprawia i one dochodzą³⁷ i on wychodzi i zbiera je z drzewa. W ten sposób apostołowie, którzy przyszli na świat³⁸ są porównani do [...] Wielkości [...] czas, gdy ciało, lecz oni zostali posłani przed [...] pierwej niż ci zostali [...] do świata [...] od Wielkości ci [...] w całym stworzeniu dla nich uczynili swój wybór, czyniąc Wybranych i Słuchaczy (Katechumenów)³⁹.

Ci [...] ich obrazy [formy]⁴⁰ [...] i uczynili je wolnymi [...] w ciele [...] świat [...] ponad [...] on czyni swoje [...] zimą i on go zbierze [...] i zatroszczy się jeszcze o owoc w lecie [...] i paopi i zbierze je. Tak jest [...] w licznych latach zanim [...] świat [...] zniżając w [...] czyniąc obraz [formę]⁴¹ Kościoła wolnego [...] z ciała tych, z których on uczynił formy [postaci] wolne⁴². Jak rolnik, gdy on w tym momencie sam zaczyna [...] uprawiać [...] aż dotrze do parmouti [...] zbierze [...] ponosi trud⁴³ dla owoców paopi. Podobnie jest dla apostołów [...] od początków tworzenia [kształtowania] ludzkości⁴⁴, tak jak wam to powiedziałem: czas, w którym [...] przed wszystkimi [...] on jest wolny przede wszystkim, najpierw. W czasie zaś, gdy narodzą się w ciele, on zstąpi do nich [...] najpierw w momencie gdy się objawi w [...] wzniesie się do Wielkości i pozostanie na świecie w tym czasie [...] jemu według czasu⁴⁵ [...] kiedy świat dojdzie do swojej [...]. Kiedy czas nadejdzie, on się wywyższy na świecie [...] pozostawi swój Kościół i odejdzie; on jednak się [...] i pomoże swemu Kościołowi⁴⁶ i będzie go strzegł. Ci, którzy wychodzą ze swego ciała po nim [...] dla nich stanie się on

³³ *Keph.* 9' 29: $\pi\kappa\alpha\iota\rho\sigma$.

³⁴ Dosl. „on zwykle rozwesela” – $\psi\alpha\lambda\chi\omega\lambda\mu\epsilon$, gdzie $\chi\omega\lambda\mu\epsilon$ Crum oddał jako „a make marry” (uczynić radosnym), por. W.E. Crum, *A Coptic Dictionary. Compiled with the help of many scholars*, Oxford 1939, 768b.

³⁵ *Keph.* 10' 4: $\kappa\alpha\tau\alpha\ \rho\alpha\mu\pi\epsilon$, dosl. „według roku”.

³⁶ *Keph.* 10' 4: $\alpha\pi\kappa\alpha\iota\rho\sigma$, dosl. „w czasie”.

³⁷ Wyrażenie „dochodzą” znaczy tu prawdopodobnie „dojrzewają”, por. *Keph.* 10' 7.

³⁸ *Keph.* 10' 8: $\mu\alpha\pi\sigma\tau\omicron\lambda\omicron\varsigma\ \epsilon\tau\eta\eta\upsilon\ \alpha\pi\kappa\omicron\sigma\mu\omicron\varsigma$.

³⁹ *Keph.* 10' 13-14: $\epsilon\upsilon\epsilon\iota\pi\epsilon\ \bar{\nu}\mu.\bar{\nu}\ \bar{\nu}\epsilon\kappa\lambda\epsilon\kappa\tau\omicron\varsigma\ \mu\bar{\nu}\ \bar{\nu}\kappa\alpha\tau\eta\chi\omicron\upsilon\mu\epsilon\bar{\nu}\omicron\varsigma$.

⁴⁰ *Keph.* 10' 15: $\nu\omicron\upsilon\mu\omicron\rho\phi\alpha\upsilon\epsilon$.

⁴¹ *Keph.* 10' 24: $\tau\mu\omicron\rho\phi\eta$.

⁴² *Keph.* 10' 25: $\tau\mu\omicron\rho\phi\alpha\upsilon\eta\ \bar{\nu}\rho\eta\zeta\epsilon$.

⁴³ *Keph.* 10' 29: $\zeta\epsilon\sigma\tau\bar{\epsilon}$.

⁴⁴ *Keph.* 10' 31: $\pi\pi\alpha\sigma\mu\alpha\ \bar{\nu}\tau\eta\bar{\nu}\tau\omega\mu\epsilon$.

⁴⁵ *Keph.* 11' 5: $\kappa\alpha\iota\rho\sigma$.

⁴⁶ *Keph.* 11' 7: $\bar{\nu}\rho\upsilon\omega\theta\epsilon\iota\ \alpha\tau\epsilon\psi\epsilon\kappa\kappa\alpha\mu\sigma\iota\alpha$.

[...] i przewodnikiem i ich poprowadzi aż do innych, którzy są w ciele. On jest dla nich współzycielem⁴⁷ i strażnikiem. On nie nosi [...] w tym, co jest ukryte, aż do swego Kościoła [...] powraca [...] w czasie, gdy jego Kościół [...] (tekst zniszczony).

On powstał po niej i wstąpił do Kraju Chwały, uradował się i odpoczął tam w końcu [...] jak rolnik raduje się z powodu [...] swoich zbiorów, albo jak kupiec, który powraca z jakiegoś kraju z podwójnym swoim wielkim ładunkiem i bogactwem swego handlu. Kiedy Apostoł uniesie się z tego świata [...] on i jego Kościół [...] każdy apostoł [...] ponieważ [...] drzewo, podczas gdy jeszcze jego pierwsze owoce [...] którymi jest obciążone [...] i te zostają zebrane, inne zostają poczęte na nim⁴⁸ i osiągają czas, w którym się rodzą. Nie ma żadnego takiego czasu, gdy drzewo zostaje bez owoców, gdy te mają dojrzewać, chociaż są zrywane, to inne zawiązują się z niego. Kiedy te się zawiązają⁴⁹ [...] na drzewie [...] i one tam będą rosły, będą rosły na swoich gałęziach, będą zebrane wtedy te gotowe⁵⁰ i dojrzałe. Niech rolnik będzie spokojny w jakimkolwiek czasie cierpienia i smutku. Kiedy zatem powinien odpocząć? Gdy zakończy zbierać zboże w parmuti [...] oni, zimną owoce lata [...] rosną i zostaną zebrane w miesiącu paopi.

Tak się upodabniają do apostołów. Gdy bowiem Apostoł wzniesie się na szczyt, on i jego Kościół opuszczą natychmiast ten świat. Oni posłają innych apostołów do innych kościołów [...], ale przede wszystkim on uwolni swój Kościół na wysokości, jak wam to powiedziałem, czas, w którym on więc zstąpi i się objawi i wyzwoli swój Kościół, uwolni go z ciała grzechu⁵¹. Przybywanie Apostoła zdarza się często⁵². Jak wam powiedziałem z Sethel pierworodny Adama aż do Enosza, razem z Enochem, od Enocha do Sem, syna Noego [...]. Kościół, a po nim jeszcze [...] Budda na wschodzie i Aurentes⁵³ i inni [...] którzy zostali posłani na wschód. Od przybycia Buddy i Aurentesa aż do przybycia Zaratustry⁵⁴ w Persji. Gdy przyszedł do króla Hystaspesa, od przybycia Zaratustry aż do przybycia Jezusa Chrystusa, Syna Wielkości⁵⁵. Jezus

⁴⁷ *Keph.* 11' 10-11: ΝΤΑϚ ΠΕΤ[(Ν)Α][Ω]ΠΤΕ ΝΕΥ ΝΒ[Ο]ΗΘΟΟ, dosł. „on jest tym, który stanie się dla nich współzycielem”.

⁴⁸ Tj. na drzewie.

⁴⁹ *Keph.* 11' 28: ΠΝΟ ΕΤΟΥΝΑΧΠΟ ΝΕΙ, dosł. „&otw;kiedy się one zrodzą na nich”.

⁵⁰ *Keph.* 11' 30: ΝΕ ΕΤΝΑΠΩϚ, dosł. „te, które będą gotowe”.

⁵¹ *Keph.* 12' 8-9: ΤΣΑΡΞ [ΜΠ]ΝΑΒΕ].

⁵² Tłumaczenie okolicznika czasu nastręcza trudności. Moim zdaniem ΑΠΣΑΠ należy w tym kontekście przetłumaczyć jako „często”.

⁵³ Termin „Aurentes”, jak przypuszczają badacze, pochodzi z sanskrytu od słowa „arhant”, którego znaczenie wskazywałoby na kogoś, kto się zbawia sam, z własną mocą. Takie określenie znalazło się jako własne obok imienia Budda, które oznacza „zbawiciel ludzkości”, por. H.H. Schaeder, *Der Manichäismus nach neuen Funden und Forschungen*, w: F.G. Taeschner (ed.), *Orientalische Stimmen zum Erlösungsgedanken*, Leipzig 1936, 80-109.

⁵⁴ *Keph.* 12' 17-18: ΖΑΡΑΔΗΣ.

⁵⁵ *Keph.* 12' 19-20: ΑΤΖΙΝΕΙ ΝΙΒΕ [ΠΧΡΣ] ΠΩΗΡΕ ΝΤΗΝΤΝΑϚ.

przyjdzie Paraklet, przeklnie świat z powodu grzechu. On będzie mówił z wami o sprawiedliwości i o [...] sędzie, o grzesznikach, którzy wierzą [...] on będzie rozmawiał z wami (tekst zniszczony).

Będzie nauczał [...] tych, którzy będą oddawać mi cześć [...] i da wam [...], aby nauczać o Duchu Prawdy, który [...] On przybył, aby objawić się temu, kto go rozpoznał. Dzień ustanowiony tych wszystkich lat, który oni od Jezusa aż do teraz [...] aż do jego [...] on uczynił ich wolnymi [...] Kiedy Kościół przyjął ciało, wypełnił się czas zbawienia dusz, jak w miesiącu Parmouti, gdy ziarno jest już takie, aby je zebrać. W tym samym czasie, on [...] mój obraz⁶⁷, który noszę, w latach Artabana, króla Partów. W latach Artaksesa, króla Persji, zaś ja żyłem, wzrosłem i doszedłem do wypełnienia czasu; w tym samym roku, gdy Artakses, król [...] koronę, zstąpił na mnie Paraklet Żyjący i rozmawiał ze mną i objawił ukryte tajemnice, które są ukryte w światach i pokoleniach⁶⁸, tajemnice głębokości i wysokości, objawił mi tajemnice Światła i Ciemności, tajemnice walki i wojny [...] wielkiej wojny, którą Ciemność przygotowała i potem mi objawiła jeszcze jak Światłość [...] Ciemność poprzez swoje zmieszanie, gdy ten świat został stworzony [...] Ona mi wyjaśniła jeszcze, w jaki sposób zostały osadzone Okręty, w jaki sposób bóstwa Światłości zostały tam umieszczone, aby oddzielić Światłość stworzenia, osad sam od płynącej wody⁶⁹ w otchłani, tajemnicę stworzenia Adama, pierwszego człowieka. Ona pokazała mi także tajemnicę Drzewa Poznania, z którego Adam jadł; jego oczy przejrzały. Ona objawiła mi również tajemnicę apostołów, którzy zostali posłani w świat, aby wybierać Kościoły, tajemnicę Wybranych i ich przykazań: <tajemnice grzeszników i ich czynów>, tajemnice katechumenów, ich pomocników i ich przykazania⁷⁰, tajemnice grzeszników, ich dzieła i karę, która im się należy.

Wszystko to jawi się w ten sposób: to, co było i to, co będzie zostało mi objawione przez Parakleta [...] wszystko to, co oko widzi i co ucho słyszy i umysł obejmuje⁷¹ i [...] i poznałem każdą rzecz dzięki jemu i stałem się jednym ciałem i jednym duchem. W ostatnich latach Artaksesa króla wyruszyłem, aby nauczać, popłynąłem do krainy Indów, głosiłem im nadzieję Życia⁷², dokonałem w tym miejscu dobrego wyboru⁷³. W tym samym roku, w którym umarł król Artakses, jego syn Szapur został królem [...] on [...] popłynąłem z ziemi Indów do ziemi Persów, z ziemi Persów udałem się do ziemi Babilończyków, do Meseny i kraju Suziany [...].

⁶⁷ *Keph.* 14' 28: ΤΑΖΙΚΩΝ.

⁶⁸ *Keph.* 15' 2: ΠΕΤΖΗΠ ΔΑΝΚΟΣΜΟΣ ΗΝ ΝΓΕΝΕΑ.

⁶⁹ *Keph.* 15' 10: ΑΠΟΡΡΟΙΑ.

⁷⁰ *Keph.* 15' 17-18: ΝΟΥΒΟΗΘΟΣ ΗΝ [ΝΟΥ]ΕΝΤΟΛΛΥΕ.

⁷¹ *Keph.* 15' 21-22: ΠΗΛΚΗΚ ΜΕΚΜΟΥΚΑ, dosł. „umysł myśli”.

⁷² *Keph.* 15' 25-26: ΑΙΤΑΦΕΛΙΦ ΝΕΥ ΝΤΖΕΛΠΣ ΗΠΩΝΣ.

⁷³ *Keph.* 15' 26-27: ΔΙΣΩΤΤΙ ΜΠΗΑ ΕΤΗΝΕΥ ΝΟΥΗΝΤΟΣΩΤΤΙ ΕΣΑΝΤ, dosł. „wybrałem w tym miejscu dobry wybór”.

Stanąłem przed Szapurem królem, a on mnie przyjął z wielką czcią, pozwolił mi, abym kroczył, głosząc Słowo Życia. Spędziłem tam kilka lat [...] z nim w orszaku króla przez wiele lat w Persji, w kraju Partów aż do Adiabeny i do terenów graniczących z królestwem Rzymian. Tam dokonałem dobrego wyboru, święty Kościół, do którego zostałem posłany od Ojca, zasiałem nasienie Życia [...] od wschodu do zachodu, jak widzicie, moja nadzieja skierowała się⁷⁴ na wschód świata i do wszystkich miejsc zamieszkałej ziemi, w kierunku północnym [...] i żaden z apostołów nie uczynił tego, ponieważ wszyscy apostołowie, którzy zostali posłani [...] (tekst uszkodzony).

Oni nauczali [...] świat [...], że pozostaną na świecie aż do [...] jego tron [...] on uczyni [...] w [...] Kościele [...] ci, którzy są po prawicy [...] ci, którzy są po lewicy, o których mnie pytaście [...], ponieważ Duch jest Parakletem, który został do mnie posłany od [...] to, co jest i to, co będzie zostało mi objawione. Napisałem wam o tym poprzednio obszernie w moich księgach. Teraz, gdyście mnie znowu zapytali, odpowiedziałem wam w sposób zwięzły. Wtedy, gdy jego uczniowie wysłuchali tego wszystkiego, rozradowali się bardzo. Ich *Nous* oświecił się i rzekli mu z radością: „Dziękujemy Ci, nasz Panie, ponieważ napisałeś nam o swoim przyjsciu w pismach, tak, jak to się zdarzyło, to my to usłyszeliśmy i w to uwierzyliśmy lecz TY nam opowiedziałeś to w zwięzły sposób i otrzymaliśmy to, uwierzyliśmy, że TY jesteś Parakletem, tym, który pochodzi od Ojca, który objawia wszelkie tajemnice.

LXXVI 183' 11 – 188' 29: O Panu Manim, w jaki sposób przybył. Znowu przyszedł czas, w którym nasz Pan Mani i nasz *Foster*⁷⁵ Światła przebywał w mieście Ktezyfont⁷⁶. Król Szapur zapytał o niego i kazał go wezwać do siebie. Nasz Pan udał się w drogę i poszedł do Szapura króla. Następnie powrócił i poszedł do swego kościoła. Gdy był już pewien czas, przebywając tam, zanim (czas) ten się skończył, stało się, że Szapur król zapytał ponownie o niego i kazał go wezwać. On powrócił znów, odpowiedział i udał się do króla Szapura. Rozmawiał z nim, pouczył go Słowem Bożym, potem wrócił znów i poszedł do swego kościoła. Po raz trzeci znowu król Szapur zapytał o niego, wezwał go a on powrócił doń [...] Wówczas jeden z jego uczniów o imieniu Aurades syn Kapelosa, rzekł do naszego *Fostera*: „Nasz Panie Mani, daj nam dwóch Manich, którzy są do ciebie podobni, którzy działają jak ty, którzy będą dobrzy, cisi i miłosierni [...] uczniowie prawi jak ty [...] jakiś Mani zostanie z nami, tak jak Ty to uczyniłeś [...] i pójdzie do króla Szapura, przekonując jego serce, głosząc mu [...].

⁷⁴ *Keph.* 15' 7: α ταςελπις βοκ φα..., dosł. „moja nadzieja poszła”.

⁷⁵ *Keph.* 183' 14: πῖφοστηρ.

⁷⁶ *Keph.* 183' 14-15: νεζημεστ πε ζῆν ππολις νκτεσιφον, dosł. „siedział w mieście Ktezyfont”.

Kiedy *Foster* usłyszał słowa tego ucznia, wstrząsnął głową i rzekł: „popatrz więc [...] ja jestem jedyny Mani; przybyłem na świat, aby głosić wam Słowo Boże, aby realizować dobrą wolę, która została mi powierzona. Bo widzisz, ja jestem jedyny Mani; nie pozwolili mi w sposób wolny przemawiać w świecie [...] i ja [...] znalazłem wolność i wypełniłem dobrą wolę, która została mi przekazana, ale wypełniłem wolę tajemnicy, głosząc ją w Prawdzie Żywej. Ponieważ świat miłuje ciemność, nienawidzi zaś światłości i dlatego jego czyny są złe. Ja zaś przyszedłem, aby pełnić wolę Światłości i, aby głosić wszędzie tę Prawdę według tego, co zostało mi udzielone. Popatrz jeszcze: świat mnie dręczy poprzez [...] przeciw mnie poprzez jego sekty. One nie pozwalają mi głosić w nim (świecie). Chociaż jestem jedyny Mani i przyszedłem na świat, jednak nie pozwolono mi nauczać w nim zgodnie z moją wolą⁷⁷. Nie zostałem przyjęty.

Gdybyśmy to, jak nam powiedziałeś, co byśmy teraz zrobili?[...] nad [...] nam [...] i w jaki sposób to [...] tobie [...] i ciebie powiadomiłem [...] kiedy przepłynąłem morze okrętem, udałem się [...] znalazłem koniecznie [...] Życie, które było u mnie w świecie [...] że poruszyłem całą ziemię Indian [...] to jest wszyscy ludzie, którzy w niej mieszkają [...] (tekst uszkodzony).

Postawił ich przeciwko mnie. I nie znalazłem więcej Światłości, przestałem mówić w sposób głosem, który należy do Prawdy, która została mi powierzona. Zobaczcie teraz [...] w Indiach wystąpili przeciwko mnie w [...] i przyjął przełożonych, doradców, satrapów, zarządców, którzy się tam znajdują...Byłem zbyt trudny dla niej [ziemi tj. Indii?] [tekst uszkodzony]. Byłem bardziej trudny dla niej (ziemi?) od wszystkich [...] ona mnie nie przyjęła [...] ponieważ świat miłuje Ciemność podczas gdy nienawidzi Światłości, gdyż jego czyny są złe. Przepłynąłem morza jeszcze raz [...] miałem Indie [...] udałem się do ziemi Persów. Pośpieszyłem przez morze. Poszedłem [...] ziemi Persów i jej miast [...] w Prawdzie Żywej, która jest ze mną. [...] w Światłości [...] głosić [...] władze i moce (tekst uszkodzony).

Ile może? Ona strzeże króla, utrzymuje satrapów i dowódców, którzy znajdują się w niej. Nie oddalił się w ich obecności [...] Nie była w stanie przyjąć, którą głosiłem w niej. Odszedłem z ziemi Persów i dotarłem do Mese-nii, miasta które [...] w Prawdzie, która jest we mnie [...] głosiłem to poznanie; oddzieliłem Światłość od Ciemności, odłączyłem życie od śmierci, dobro od zła, sprawiedliwego od grzesznika, głosiłem ścieżkę Życia i przykazań. Kiedy zaś oni usłyszeli głos Prawdy i Życia, archonci i zgromadzenie demonów⁷⁸ [...] i ród ludzki [...] pod złością i nienawiścią [...] nie pozwolili mi, ani nie zezwolili mi głosić spokojnie Prawdę, jaka jest.

⁷⁷ *Keph.* 184' 19: ΠΑΩΚ ΝΖΗΤ, dosł. „moim zadowoleniem serca”.

⁷⁸ *Keph.* 186' 14: ΤΑΡΧΟΝΤΙΚΗ ΗΪ ΤΣΑΥΖΣ ΝΝΔΑΙΜΩΝ, dosł. „urząd archontów i zebranie demonów”.

Patrzcie [...], ponieważ oni strzegą królów, cesarzy [...] satrapów i dowódców⁷⁹, którzy są w ich wnętrzu. Jednak Prawda, którą głosiłem u nich, nie została przyjęta, ani [...] oni nie wysłuchali głosu Życia, którym do nich krzychałem. Z tego miejsca poszedłem do ziemi babilońskiej, miasta Asyryjczyków, przeszedłem ją. Poszedłem do innych miast o mówilem w Prawdzie Życia, która ze mną jest; głosiłem tam Słowa Życia i Prawdy. Poprzez głos nauczania oddzieliłem tam Światłość od Ciemności, dobro od zła [...] moce, które panują [...].

Ich zawiść w sercach królów i zarządców, którzy na niej się znajdują. Oni oraz sekty [ugrupowania] w owym miejscu stanęli przeciwko mnie, jak sami widzicie, prowadzili wielką walkę przeciwko mnie. Niegodziwi sędziowie przyjęli mnie, przesłuchali⁸⁰. Oni, ich przywódcy i ich dowódcy przyjęli na swojej ziemi⁸¹. Jeśli, jak [...] do mnie siła ojca, tego, który nie wspomaga niesprawiedliwych, podczas gdy ja zawsze byłem przez niego wspomagany [...] przeciwko niemu oni nie pozwoliliby mi przejść jeden dzień w Babilonii, ich ziemi. Spójrzcie więc! Jakaż wielka jest ziemia Asyryjczyków! Jest w stanie posiadać⁸² królów, przyjmować przełożonych i dowódców, cesarzy i przywódców [...] nic się nie poruszyło w niej, nic się nie oddaliło w ich obecności [...] jednak dla mnie poruszyła się ona i zadrżała. Ona wznieciła przeciwko mnie liczne walki, tak, że pozostawiłem za sobą Asyryjczyków i przybyłem do ziemi Medów i Partów. Tam grałem na harfie mądrości, przemawiałem w Prawdzie Żywej, która jest u mnie.

Cała ziemia Medów i Partów poruszyła się i zachwiała [...] w przyjęciu nadziei Życia, którą głosiłem. Patrzcie teraz! Jakże wielka jest ziemia Medów i Partów; ileż miast jest w niej! Ona może przyjąć królów i przywódców, którzy się tam znajdują, jednak ona nie ma siły, aby przyjąć moc mojej Prawdy. Ona zadrżała i zakotyła się cała jak [...] Wówczas rzekł Apostoł do owego ucznia: „Kiedy przyszedłem na świat jako jedyny Mani, wszystkie miasta świata zadrżały i zakotyły się [...], nie chciały mnie przyjąć ponieważ upokorzyłem jej bunt [...] podporządkowałem jej moce [...] poniosłem wszystko [...] co w niej jest. Zasadziłem w niej, zasiałem ziarno życia, wybrałem jedyne wśród wielu, ja jedyny Mani przyszedłem na świat i wszystkie moce świata zadrżały i powstały zamieszki przeciwko mnie. Lecz gdyby przybyło na ziemię dwóch Manich, jakież miejsce mogłoby ich znieść? Lub jaka ziemia mogłaby ich przyjąć? Ja, jedyny Mani, przybyłem i chodziłem na palcach [...] w pełni stóp moich, przechodzę ziemię, jak każdy to czyni na niej [...]

Wy wszyscy módlcie się do Boga, aby on [...] stopy tego jedyne Maniego, który jest wśród was owego dnia, kiedy [...] przypadnie [...] on wypełni wolę

⁷⁹ *Keph.* 186'20-21: **xe sebi za n̄p̄rai c̄ezypolaxe h̄n n̄ cesar h̄n n̄catraih̄c h̄n n̄ze'em̄on.**

⁸⁰ *Keph.* 187' 5: **αυκειπτε**, dosł. „zbadali”; por. A. Dembska – W. Myszor, *Podręczny słownik koptyjsko-polski*, Warszawa 1996, 101a.

⁸¹ *Keph.* 187' 6: **z̄n̄ th̄hte h̄p̄ouka2**, dosł. „w środku ich ziemi”.

⁸² *Keph.*, 187'12: **eqbi za n̄p̄rai, q̄**, dosł. „nieść królów”.

Żyjących w świętym Kościele, abyście mogli być uwielbieni wy, którzy jesteście wytrwali w prawdzie, którą wam dałem, abyśmy mogli być pewni w niej, w życiu, które trwa na wieczność. Kiedy ów uczeń to usłyszał, powiedział do Apostoła: „Chwała mojemu Panu! Ja i wszyscy moi bracia, którzy usłyszeli od Ciebie tę Wielkość, teraz wiemy, że my wszyscy stanowimy część Żyjących, chociaż żyjemy dzięki Twemu przybyciu do nas. Znaleźliśmy większą Prawdę niż wszyscy inni ludzie świata. Któż z nas mógłby zapłacić Ci za dobra, których nam udzieliłeś, o nasz Ojczy, prócz Ojca, który ciebie posłał. Tylko on jest w stanie odplacić ból; ponieważ odpłatą, którą dostałeś od Boga, który cię posłał, jest to: „każde błaganie, które zaniesiesz do Ojca, On wysłucha”.

Z języka koptyjskiego przełożył
oraz wstępem i komentarzem opatrzył
ks. Roman Szmurło (UKSW)